

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Busemarke Mose og Råby Sø

Natura 2000-område nr. 183
Habitatområde H192

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015
Busemarke Mose og Råby Sø
Natura 2000-område nr. 183
Habitatområde H192

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000-planer, Busemarke Mose, Råby Sø, 183.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Fejøgade 1
4800 Nykøbing F
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr. 978-87-7091-452-9

ISBN nr. 978-87-7091-453-6

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto:

Busemarke Mose

Fotograf: Jan Kofod Winther

Resume:

Natura 2000-plan for Busemarke Mose og Råby Sø (nr. 183). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	7
Trusler mod områdets naturværdier	9
Igangværende pleje og genopretning	11
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	11
<i>Vurdering af tilstand</i>	12
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	15
Målsætning	16
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	17
<i>Konkret målsætning for naturtyper og arter</i>	18
<i>Modstridende interesser</i>	18
Indsatsprogram	19
<i>Generelle retningslinjer</i>	20
<i>Konkrete retningslinjer</i>	21
Mulige virkemidler	21
Sammenhæng og synergi med vandplan	22
Strategisk miljøvurdering	22
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	23
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	24
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	25
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	28

Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

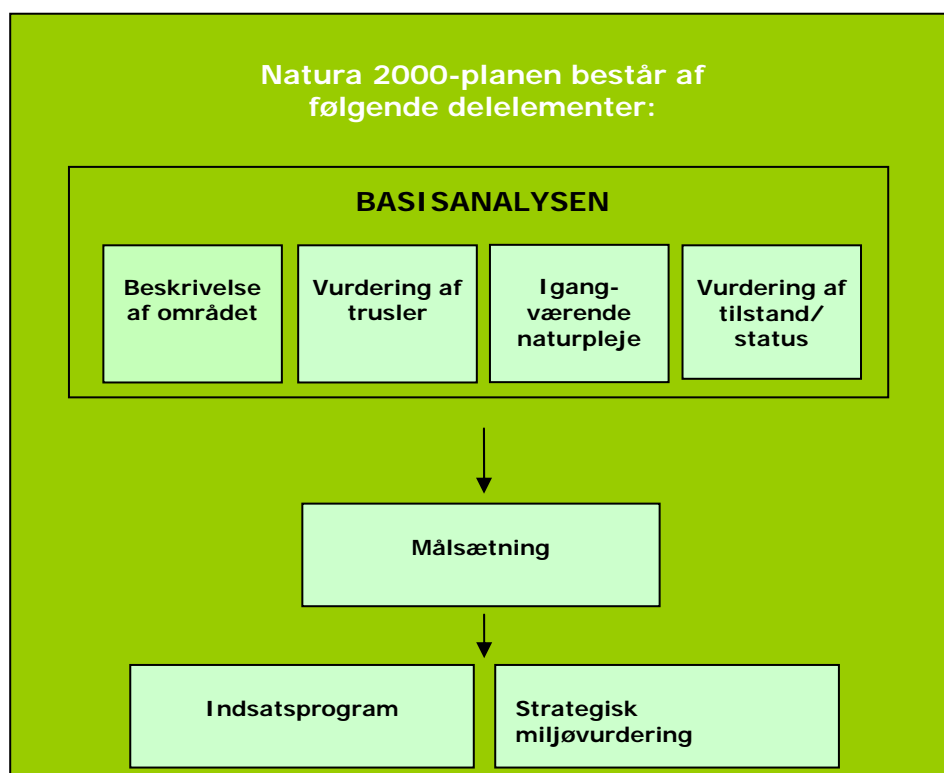
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelses- og habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for området's handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen for Natura 2000-område 183 koordineres med vandplanen for hovedvandopland 2.6 Østersøen og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-område 183 har et areal på 241 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af habitatområde H192.

Busemarke Mose og Råby Sø er tilgroningsarealer langs små vandløb, der udmunder på Møns sydkyst. Oprindeligt har der været åbne nor på stedet, men materialevandring langs kysten har bevirket feddannelser fra både vest og øst, som delvis har lukket norene – indtil en dynamisk ligevægt er indtrådt, hvor udstrømning af ferskvand fra landsiden og periodiske oversvømmelser fra havsiden har udlignet feddannelsen.

I dag fremstår kysten som en hofdesikret klitrække, der afgrænser den bagved liggende mose, som er den største på Møn. Fra først i 1970'erne er en meget stor del af mosen blevet udnyttet til rørskær. For at tørlægge mosen og derved optimere rørhøsten påbegyndtes en praksis med regelmæssig gennemgravning af det marine forland ved Nyhåndsbækkens udløb. Konsekvensen har været et betydeligt fald i antallet af ynglefugle, indvandring af salttålede vegetation og en gradvis forringelse af de botaniske værdier. Områdets tidligere rige orkidéflor med bl.a. pukkellæbe og sump-hullæbe er væk, og naturtypens tilknyttede plante- og dyrearter er i tilbagegang. De tilbageværende arealer kan derfor ikke fortsat opretholde så mange og så store bestande af karakteristiske arter for naturtypen – også fordi spredningsmuligheder fra nærliggende arealer ikke er til stede. Området rummer dog stadig en varieret rigkærsvegetation.

Råby Sø og Busemarke Mose er oprindeligt ét vandløbssystem med afløb til Østersøen gennem Busemarke Mose. Men efter bygning af en sluse ved Råbylille Strand er det to adskilte vandløbssystemer med et vandskel fra Råby Sandlodder og sydpå til Kobbelen/Kobbegård. Råby Sø er fuldstændig afvandet, har i en periode været opdyrket og er herefter braklagt. Der er ikke i øjeblikket habitatnaturtyper i dette område.

Habitatområdet er især karakteriseret ved kystnaturtyper og mosetyper. Mosenaturtyperne rigkær og avneknippemose dominerer arealmæssigt. Strandeng og sumpvindelsnegl er registreret i Busemarke Mose i 2005 og er ved den seneste revision medtaget på udpegningsgrundlaget for habitatområdet.

Busemarke Mose med Bekkasinmosen, der fremtræder som en næsten sluttet elleskov, til højre i billedet. Foto: Jan Kofod Winther

I basisanalyserne for Natura 2000-området Råby Sø og Busemarke Mose findes der en mere detaljeret gennemgang af området. På Naturstyrelsens hjemmeside (www.naturstyrelsen.dk) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-området ligger i Vordingborg Kommune og inden for vandplanområdet hovedvandopland 2.6 Østersøen. Området tilhører den kontinentale biogeografiske region.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 183	
Naturtyper:	
*Lagune (1150)	* Grå/grøn klit (2130)
Strandvold med flerårige planter (1220)	Havtornklit (2160)
Strandeng (1330)	Kransnålalge-sø (3140)
Forklit (2110)	* Avneknippemose (7210)
Hvid klit (2120)	Rigkær (7230)
	* Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	
Sumpvindelsnegl	
* angiver prioriteret naturtype	

Figur 2. Naturtyper (med typekode) og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Der er anvendt de autoriserede korte navne på naturtyperne. De fuldstændige navne findes på www.nst.dk.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyper eller arter opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Uhensigtsmæssig hydrologi

Uhensigtsmæssig hydrologi fremkommer ved uddybning af afvandringskanaler i mosen, regelmæssig gennemgravning af kystklitten ved Nyhåndsbækkens udløb og efterfølgende vedligeholdelse af udløbet for at sænke vandstanden i hele Busemarke Mose til græsning og rørhøst. Åbningen af klitten medfører indtrængning af saltvand ved højvande. Tørlægningen af Busemarke Mose siden midten af 1970'erne har haft stor negativ indvirkning naturen, først og frem-

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

mest mosenaturtyperne. I Råby Sø er afvanding opgivet, og dræn vedligeholdes ikke. Grøfter eksisterer fremdeles og afvander i mindre omfang.

Næringsstofbelastning

Belastning med kvælstof fra luften er over laveste tålegrænse for flere naturtyper, bl.a. klitnaturtyperne, kransnålalge-sø og elle- og askeskov. Næringsstofbelastning af Busemarke Mose sker endvidere fra spredt bebyggelse og landbrug via Møllebækken og Risbækken, hvis indhold af nitrat belaster naturtyperne rigkær og avneknippemose. Møllebækkens næringsstoftransport er tillige en trussel for naturtilstanden i Busemarke Sø, der foreløbig opfattes som en blanding af naturtyperne lagune og kransnålalge-sø.

Tilgroning

Der er problemer med tilgroning af vedplanter i den ene forekomst af avneknippemose. Dette forstærker samtidig den atmosfæriske kvælstofafsætning. Levesteder (typisk rigkær) for sumpvindelsnegl påvirkes stedvis negativt af tilgroning med vedplanter og tætte bestande af tagrør.

Uhensigtsmæssig drift

I rigkærspartierne har græsningstrykket varieret meget de enkelte år, ikke altid optimalt for naturtypen. I naturtypen avneknippemose ses, at slåning af jagtspor begunstiger fremvækst af tagrør på bekostning af hvas avneknippe.

Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtypen forringes eller ødelægges, f.eks. ved hugst og forstyrrelse af jordbunden. Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre typer af skov, som ikke er omfattet af habitatdirektivet.

Invasive arter

I klitten sker der en begyndende tilgroning med rynket rose.

Den tidligere Råby Sø ligger som et lavbundsareal parallelt med kysten, kun adskilt fra Østersøen af et enkelt (mørkegrønt) dyrkningsareal. Foto: Jan Kofod Winther

Igangværende pleje og genopretning

Råby Sø har i en årrække henligget uden drift ud over nogen jagtpleje.

Afvandingen af Busemarke Mose har i de senere år muliggjort afgræsning af en større del af mosen. Bekkasinmosen er frahegnet, og der er slået spor til jagt. Tidligere var det stort set kun rigkærspartierne, der blev afgræsset.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

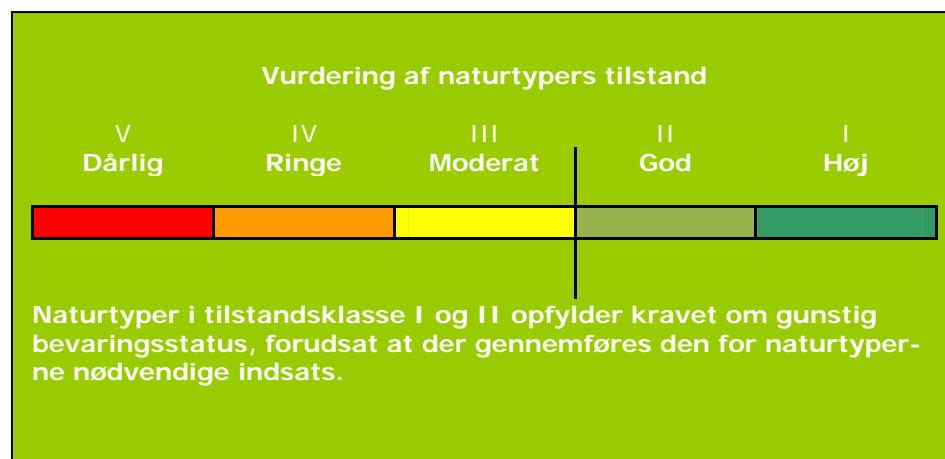
For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden af 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I er bedst og V er dårligst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius 5 m og et strukturindeks baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandingsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen med naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske

arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I Busemarke Mose er der kortlagt to delområder med avneknippemose på tilsammen 7,2 ha. Det ene område er beliggende i Bekkasinmose. Begge områder er registreret i naturtilstandsklasse 3. Årsagen skal søges i områdets struktur, hvor lav vandstand, tilgroning med el og pil samt i mindre omfang slåning af avneknippe forringer tilstanden for naturtypen.

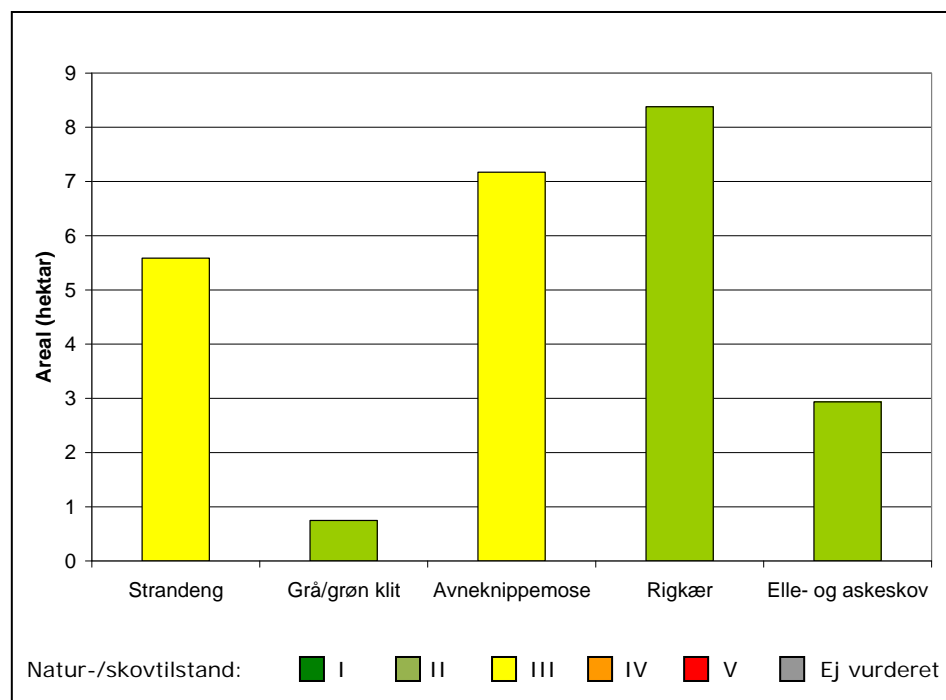
Der er kortlagt et sammenhængende område på 8,4 ha med rigkær i Busemarke Mose. Naturtilstanden er klasse II, hvilket skyldes, at rigkærene fortsat er artsrige og i græsningsdrift med ringe tilgroning af vedplanter. På grund af den beskrevne hydrologi og hyppigere saltvandsindtrængning er prognosen for rigkær dog ugunstig. De to naturtyper er kortlagt på samme areal i forholdet 60 % (rigkær) / 40 % (strandeng). Strandengens naturtilstand er registreret i klasse III.

Mellem Busemarke Mose og Østersøen er der kortlagt 0,7 ha grå/grøn klit. Naturtypen findes sammen med andre klitnaturtyper, som endnu ikke er kortlagt. Naturtilstanden er II, og naturtypen er truet af enkelte forekomster af rynket rose og kvælstofdeposition.

Der er kortlagt én forekomst af elle- og askskov (2,9 ha) på ikke fredskovspligtigt areal. Skovtilstandsklasse II.

Natura 2000-plan

Figur 4. Natur/skovtilstand for de af Natura 2000-området naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Naturtype	Kortlagt areal (hektar) fordelt på naturtilstandsklasse					sum
	I	II	III	IV	V	
Strandeng 1330			5,6			5,6
*Grå/grøn klit 2130		0,7				0,7
*Avneknippemose 7210			7,2			7,2
Riggær 7230		8,4				8,4
*Elle- og askeskov 91E0		2,9				2,9

Arealfordelingen på tilstandsklasser for kortlagte naturtyper i Natura 2000-område nr. 183 er vist i figur 4 og tilhørende tabel. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Se evt. kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort over naturtilstand og forvaltningsbehov".

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter. Der er derfor heller ikke i Natura 2000-området foretaget en konkret afgrænsning og tilstandsvurdering af disse naturtyper og levestedsarealer for arter (sumpvindelsnegl).

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-område 183 er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Ingen naturtyper eller arter

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Lagune og kransnålalge-sø på grund af for stor belastning med næringsstoffer - både luftbåren og tilførsel fra overfladevand samt fosforfrigivelse fra søbunden i Busemarke Sø
- Strandeng og rigkær på grund af unaturlig hydrologi
- Klitnaturtyperne: forklit, hvid klit, grå/grøn klit og havtornklit samt elle- og askeskov på grund af atmosfærisk kvælstofbelastning og (grå/grøn klit) forekomst af den invasive art rynket rose
- Avneknippemose på grund af afvanding og udtørring, tilgroning, saltvandspåvirkning og for høj kvælstofpåvirkning både fra det tilledende vandløb og fra luften

Prognosen for følgende arter og naturtyper er ukendt, da det aktuelle vidensniveau er utilstrækkeligt:

- Strandvold med flerårige planter
- Sumpvindelsnegl

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

I Busemarke Mose og Råby Sø-området er der særligt fokus på den nationalt truede naturtype rigkær samt avneknippemose, som begge fortsat forekommer på et betragteligt areal. Området indeholder et potentiale til udvidelse af begge naturtypers areal.

Det overordnede mål for Natura 2000-område 183 er:

- At optimere hydrologi og arealdrift i Busemarke Mose med det formål at øge arealet af mosenaturtyperne, der er karakteristiske for området, især avneknippemose og den nationalt truede

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000-plan

- de naturtype rigkær.
- At Råby Sø-området gendannes som natur med vægt på udvikling af habitatnatur.
- At områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) som helhed sikres ved:
  - hensigtsmæssig drift og hydrologi,
  - lav næringsstofbelastning
  - gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne

Konkret målsætning for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000-område nr. 183:

- Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.
- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. For sumpvindelsnegl betyder det sikring af en levedygtig bestand med mulighed for spredning.
- Arealet med rigkær øges. Dette kan ske på bekostning af strandengsarealet, jf. afsnittet om modstridende interesser.
- Arealet med avneknippemose øges, evt. på bekostning af helt nyetableret elle- og askeskov, jf. afsnittet om modstridende interesser.

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

I Busemarke Mose/Råby Sø-området har der tidligere været større

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

sammenhængende arealer med rigkær. Den seneste periodes arealforvaltning har medført indvandring af strandengsnatur - og genskabelse af mere naturlig hydrologi i Busemarke Mose ventes at forskyde arealforholdet i retning af det oprindelige. Hævning af afløbet fra Råby Sø vil sandsynligvis kunne resultere i udviklingen af rigkær og/eller avneknippemose på den tidligere søflade, jf. områdebeskrivelsen.

Naturtypen avneknippemose kan prioriteres arealmæssigt på bekostning af nyetableret ellesump, som er groet ind i avneknippemosen. Gamle og veludviklede forekomster af ellesump i Bekkasinmosen skal bevares.

Naturtilstanden af rigkær og avneknippemose samt forholdene for sumpvindelsnegl forventes at blive forbedret med sikring af hydrologiske forhold, hvorefter kærerne ikke udsættes for længerevarende udtørring. Der kan være en mulig konflikt i forhold til at undgå, at rigkærerne bliver så våde, at de ikke kan afgræsses. Dette kan sandsynligvis imødegås ved at den hydrologiske praksis ændres gradvis og indrettes fleksibelt, dvs. efter forholdene.

I de eksisterende rigkærspartier prioriteres afgræsning med henblik på at skabe optimale levebetingelser for lavtvoksende, artsrige plantesamfund. Der skal dog samtidig være områder med høje stauder som kærstar af hensyn til sumpvindelsnegl.

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredsskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.
- 1.2 Der sikres den for de ferske lavbundsnaturtyper mest hensigtsmæssige hydrologi i Busemarken Mose. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtypen, og disse steder sikres den for skovnaturtypen mest hensigtsmæssig hydrologi.
- 1.3 De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Plejen tilrettelægges lokalt i forhold til relevante arters levestedskrav, jf. retningslinje 1.5.
- 1.4 Skovnaturtypen elle- og askeskov skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigelsen primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.
- 1.5 Der opnås og sikres velegnede levesteder for sumpvindhugsnegl.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

- 1.6 Invasive arter som rynket rose bekæmpes og deres spredning forebygges.

Konkrete retningslinjer

Sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- Ingen indsats efter denne sigtelinje.

Sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Skovnaturtypen elle- og askeskov sikres. Der kan være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- 3.2 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.

Sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Det samlede areal med og tilstanden af rigkær øges ved forbedring af de hydrologiske forhold og etablering af en hensigtsmæssig pleje.

Mulige virkemidler

Kommunerne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

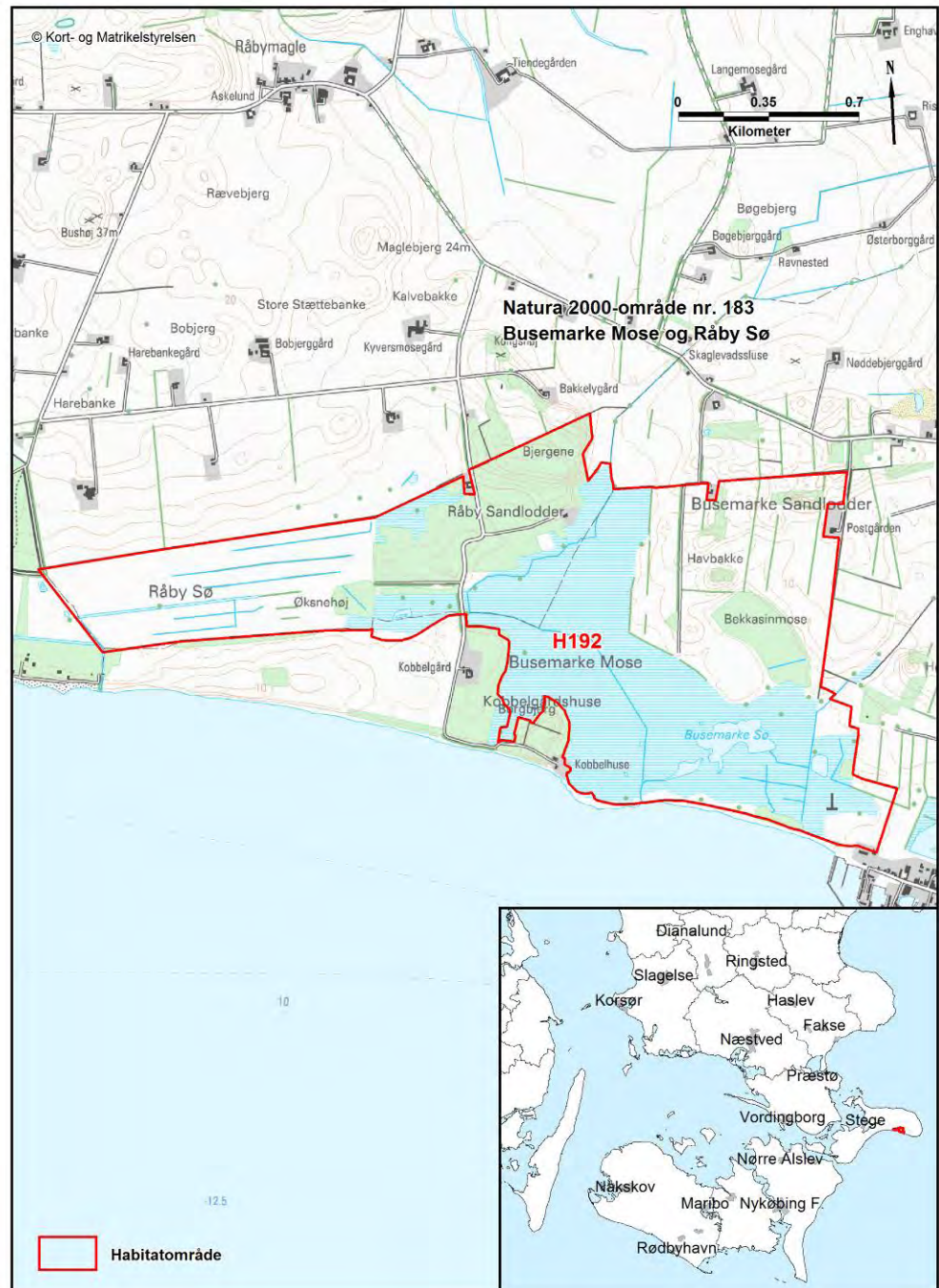
Planlagt indsats efter vandplanen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen

Strategisk miljøvurdering

I medfør af bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 183

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2- opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det på gældende Natura 2000-område. Se www.nst.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Bilaget indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes, er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved

direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sorterterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for Natura 2000-område: Busemarke Mose og Råby Sø

- kan læses på Naturstyrelsens hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk